

UNIVERSITY OF THE PUNJAB

M.A./M.Sc. Part – II Annual Exam – 2019

Roll No. ....

Time: 3 Hrs. Marks: 60

Subject: Persian

Paper: I (Mubadiahat Qawaid-e-Arabi, Tarjama Wa Farsi Guftari)

(حصہ فارسی)

سوال نمبر: درج ذیل نثری اقتباسات میں سے صرف دو کا با محاورہ فارسی ترجمہ کریں۔ (۱۵+۱۵)

(الف) اقبال ہمارے قومی شاعر ہیں۔ انہوں نے اردو اور فارسی زبان زبان میں شاعری کی۔ ان کے اشعار نے مسلمانوں کے اندر نئی روح پھونک دی۔ انہوں نے انگلستان اور جرمنی سے اعلیٰ تعلیم حاصل کی۔ اقبال نے اپنی شاعری کے ذریعے برصغیر پاک و ہند کے نوجوانوں کو بیدار کیا۔ ان کے اشعار مسلمانوں کے لیے مشعل راہ ہیں۔

(ب) تاریخ بیہقی ایک ہزار سال قبل لکھی جانے والی خوبصورت فارسی نثر ہے۔ اس کا اسلوب سادہ سلیس اور روان ہے۔ مصنف نے کہیں کہیں ادبی انداز نگارش بھی استعمال کیا ہے۔ واقعات کا بیان فطری ہے۔ ان کو پڑھ کر زمانہ آنکھوں کے سامنے مجسم ہو جاتا ہے۔ اس کتاب میں سبق آموز حکایات بھی ہیں۔ یہ کتاب دیرپا چہ اور 40 ابواب پر مشتمل ہے۔

(ج) سید علی ہجویری اپنے زمانے کے بڑے عالم اور عظیم صوفی تھے۔ برصغیر میں اشاعت اسلام کے سلسلے میں انہوں نے بہت خدمات سرانجام دیں۔ آپ کو فارسی کا اولین متصوفانہ نثر نگار تصور کیا جاتا ہے۔ انہوں نے لاہور کو اپنا مرکز بنایا اور اسلام کی تبلیغ میں مصروف ہو گئے۔ تصوف کے موضوع پر ان کی کتاب کشف المحجوب کو غیر معمولی اہمیت حاصل ہے۔

(ورق الٹئے)

(حصہ عربی)

سوال نمبر ۲: درج ذیل سوالات کے جوابات اردو میں تحریر کریں۔ (۱۰)

۱. ضمیر متصل کی تعریف اور نشان دہی۔
  ۲. حروف شمسی کیا ہیں؟
  ۳. جملہ اسمیہ کیا ہے؟
  ۴. مرکب اضافی کی وضاحت کریں۔
  ۵. عربی میں پانچ حروف استفہام لکھیں۔
- سوال نمبر ۳: عربی میں پانچ سے دس تک کتنی لکھیں۔ (۵)
- سوال نمبر ۴: ضرب سے فعل ماضی کی گردان لکھیں۔ (۱۰)
- سوال نمبر ۵: درج ذیل الفاظ کے عربی میں جمع لکھیں: (۵)
- مُسَلِّمٌ، طَالِبَةٌ، رَجُلٌ، وَوَلَدٌ، صَالِحَةٌ

ہدایات: تمام سوالات لازمی ہیں، سوال نمبر ۱ کا جواب فارسی میں دیجیے، نیز سوال نمبر ۴ یا سوال نمبر ۵ میں سے کسی ایک کا جواب فارسی میں دیجیے۔

سوال نمبر ۱: صرف دس سوالات کا فارسی میں مختصر جواب لکھیے: ۲۰

- ۱۔ کشف المحجوب در کدام شهر نوشته شد؟ ۲۔ اسرار التوحید در کدام قرن نوشته شد؟ ۳۔ اسلوب نگارش کیمیای سعادت مرسل است یا مصنوع؟ ۴۔ موضوع تذکرة الاولیا چیست؟ ۵۔ بیٹی از حدیقة الحقیقة بنویسید۔ ۶۔ موضوع مثنوی معنوی چیست؟ ۷۔ موضوع فیہ مافیہ چیست؟ ۸۔ موضوع مکتوبات امام ربانی چیست؟ ۹۔ بوستان مجموعہ غزلیات است یا مثنوی؟ ۱۰۔ بیٹی از بوعلی قلندر بنویسید۔ ۱۱۔ یکی از مثنوی های عطار را نام ببرید۔ ۱۲۔ موضوع فواید الفواد چیست؟

سوال نمبر ۲: صرف دو اقتباسات کا اردو ترجمہ، نیز کتاب کا عنوان اور مصنف کا نام لکھیے۔ ۲۰

الف: اهل آن اندرین درجہ بر سه قسمت، یکی صوفی و دیگر متصوف و سدیگر مستصوف۔ پس صوفی آن بود کہ از خود فانی بود، و بہ حق باقی، از قبضہ طبیع رستہ و بہ حقیقت حقایق پیوستہ، و متصوف آنک بہ مجاہدت این درجہ را می طلبد، و اندر طلب خود را بر معاملات ایشان درست همی کند، و مستصوف آنک از برای مال و جاہ و حظ دنیا خود را مانند ایشان کردہ باشد، و ازین هر دو و از هیچ معنی خبر ندارد۔

ب: من در مدت عمر خود یک جرات کردہ ام، بہ خدمت پیر خود شیخ قطب الدین، و آنچنان بود کہ من وقتی از شیخ اجازت طلبیدم تا چلہ برآرم و عزلت گیرم۔ شیخ فرمود کہ حاجت نیست، ازین شہرت حاصل آید، از خواجگان ما همچنین نیامدہ است۔ من جواب دادم کہ وقت شیخ بر من حاضر است کہ مرا هیچ نیت شہرت نیست، من برای شہرت نمی گویم۔ شیخ ساکت شد۔ بعد از ان من در بقیہ عمر خود ازین سخن پشیمانی ہا خوردم و استغفار ہا کردم کہ چرا جوابی دادم کہ نہ موافق حکم ایشان بودہ است۔

ج: در عالم خدا هیچ چیز صعب تر از تحمل محال نیست، مثلا تو کتابی را خواندہ باشی و تصحیح و درست و معرب کردہ، یکی پهلوی تو نشسته است و آن کتاب را کڑ می خواند، هیچ توانی آن را تحمل کردن؟ ممکن نیست۔ و اگر آن را نخواندہ باشی تو را تفاوت نکند، اگر خواہی کڑ خواند و اگر راست۔ چون تو کڑ را از راست تمیز نکرده ای۔ پس تحمل محال مجاہدہ عظیم است۔ اکنون انبیا و اولیا خود از مجاہدہ نمی رهند، اول مجاہدہ کہ در طلب داشتند، بہ قتل نفس و ترک مرادها و شہوات، و آن جہاد اکبر است۔

سوال نمبر ۳: صرف دو اقتباسات کا اردو ترجمہ و تشریح، نیز شاعر کا نام لکھیے۔ ۲۰

الف: رُوی سُوی جہان حی کردہ عقبہ جاہ زیر پی کردہ

جاہ و حرمت ز دل رها کردن پشت در خدمتش دو تا کردن

تنقیت کردن نفوس از بد تقویت دادن روان بہ خرد

ب: بیا تا قدر ہمد یگر بدانیم کہ تا ناگہ ز یکدیگر نمائیم

جو مومن آینہ مومن یقین شد چرا با آینہ، ما روگرانیم؟

کریمان جان فدای دوست کردند سگی بگذار، ماہم مردمانیم

ج: ماییم و چشم وقف رہ انتظار دوست بنشسته ایم ما بہ سر رہگذار دوست

گر دوست جلوہ گر شود، امشب بہ خانہ ام ہوش و حواس و صبر کنم، من نثار دوست

ای خضر، دستگیر من بی قرار شو آوارہ می روم کہ ندانم دیار دوست

سوال نمبر ۴: مندرجہ ذیل شعراء میں سے کسی ایک کے آثار کا جائزہ لیجیے۔ ۲۰

الف: سنایی غزنوی؛ ب: مولانا جلال الدین رومی؛ ج: سعدی شیرازی

سوال نمبر ۵: مندرجہ ذیل کتب میں کسی ایک کا جائزہ لیجیے۔ ۲۰

الف: تذکرة الاولیا؛ ب: اسرار التوحید؛ ج: کیمیای سعادت

ہدایات: سوال نمبر ایک کا جواب فارسی میں دیجیے؛ نیز سوال نمبر 5 اور 6 میں سے کسی ایک کا جواب فارسی میں تحریر کریں۔

سوال 1- از پرسشهای زیر فقط ده را با اختصار به فارسی پاسخ بدهید: (20)

1- اسرار خودی چند تا مراحل دارد ؟ 2 کدام کتاب به زبان فارسی و اردو است؟ 3- اقبال کی به دنیا آمد؟ 4- فلسفہ خودی اقبال چه بود 5- پس چه باید کرد مثنوی است یا مجموعہ غزل؟ 6- از دو اقبال شناس معروف ایرانی نام ببرید۔ 7- یک دو بیتی از ارمغان حجاز بنویسید؟ 8- تاریخ چاپ مثنوی اسرار خودی را بیان کنید؟ 9- زندہ رود مال کیست؟ 10- اقبال در چه رشته مدرک کارشناسی ارشد گرفت؟ 11- " اسرار خودی " به فارسی است یا به اردو ؟ 12- شعری از پیام مشرق بنویسید۔

سوال 2- کسی ایک جزو کا اردو ترجمہ و تشریح کیجیے۔ (20)

(الف) فطرت او آتش اندوزد ز عشق ؛ عالم افروزی بیاموزد ز عشق
عشق را از تیغ و خنجر باک نیست ؛ اصل عشق از آب و باد و خاک نیست
در جهان ہم صلح ہم بیکار عشق ؛ آب حیوان تیغ جوهر دار عشق
از نگاہ عشق خارا شق بود ؛ عشق حق آخر سراپا حق بود
(ب) غنی آن سخن گوی بلبل صغیر ؛ نوا نج کشمیر مینو نظیر
چو اندر سرا بود در بسته داشت ؛ طو رفت از سرا تخته را وا گذاشت
یکی گفتش ای شاعر دل ترسی ؛ عجب دارد از کار تو هر کسی
به پاسخ چه خوش گفت مرد فقیر ؛ فقیر و به اقلیم معنی امیر

سوال 3- کسی ایک جزو کا اردو ترجمہ و تشریح کیجیے۔ (20)

(الف) سر شاخ گل طایری یک سحر ؛ همی گفت با طایران دگر
ندادند بال آدمی زاده را ؛ زمین گیر کردند این سادہ را
بدو گفتم ای مرغک باد سنج ؛ اگر حرف حق با تو گویم مرنج
(ب) نہ به بادہ میل داری نہ به من نظر گشایی ؛ عجب این کہ تو ندانی رہ و رسم آشنایی
ہمہ ساز جستجویی ہمہ سوز آرزویی ؛ نفسی کہ می گذاری غزلی کہ می سزایی
به نوایی آفریدی چه جهان دلگشایی ؛ کہ ارم به چشم آید چو طلسم سیمیایی

سوال 4- کسی ایک جزو کا اردو ترجمہ و تشریح کیجیے۔ (10)

(الف) من بیچ نمی ترسم از حادثہ شب با ؛ شبہا کہ سحر گردد از گردش کوکب با
نشناخت مقام خویش ، افتاد بدام خویش ؛ عشقے کہ نمودے خو است از شورش یارب با
(ب) در طلبش دل تمید دیر و حرم آفرید ؛ ما به تمنائے او ، او بتمائے ماست
پردگیان بے حجاب ، من به خودی در شدم ؛ عشق غیورم نگر ! میل تماشاگر است

سوال 5 کسی ایک موضوع پر روشنی ڈالیے۔ (15)

(الف) اقبال کا فلسفہ خودی (ب) اقبال اور تہذیب مغرب

سوال 6 کسی ایک موضوع پر روشنی ڈالیے۔ (15)

(الف) اقبال اور جلال الدین رومی (ب) اقبال اور تصوف

نوٹ: پہلا سوال لازمی ہے۔ باقی سوالات میں سے چار سوالات حل کریں۔ پرچہ تین حصوں پر مشتمل ہے۔ ہر حصے سے کم از کم ایک سوال حل کرنا ضروری ہے۔ اور 40 فیصد فارسی میں حل کرنا لازمی ہے۔

سوال نمبر 1: از سوال های زیر فقط ده (10) سوال را مختصر پاسخ بدهید۔

- (1) حنظلہ بادغیسی از کدام دوره بود؟
- (2) نخستین شهر آشوب فارسی کی تالیف کرد؟
- (3) استاد الشعرا کی بود؟
- (4) سعدی ہند لقب کیست؟
- (5) مولف تاریخ بیہقی کی بود؟
- (6) امیر خسرو مرید کہ بود؟
- (7) نام اصل چہار مقالہ چیست؟
- (8) موضوع شعری مسعود سعد سلیمان چہ بود؟
- (9) نام خاقانی چہ بود؟
- (10) عمر خیام در چہ قالب شعر سرود؟
- (11) نخستین شاعرہ فارسی را نام ببرید؟
- (12) مولانا رومی کجا متولد شد؟
- (13) مثنوی نیرنگ عشق اثر کیست؟
- (14) دیوان شمس تبریز اثر کیست؟
- (15) چہار مقالہ اثر کیست؟
- (16)

حصہ اول

- سوال نمبر 2۔ دورہ صفوی کے سیاسی اور ادبی پس منظر پر نوٹ لکھیے۔
- سوال نمبر 3۔ دورہ غزنوی کے سیاسی اور ادبی پس منظر پر نوٹ لکھیے۔
- سوال نمبر 4۔ دورہ شاہجہان کے سیاسی اور ادبی پس منظر پر نوٹ لکھیے۔

حصہ دوم

- سوال نمبر 5۔ طالب آملی کے احوال و آثار اور شعری خصوصیات پر نوٹ لکھیے،
- سوال نمبر 6۔ فرخی کے احوال و آثار اور فکرو فن پر نوٹ لکھیے۔
- سوال نمبر 7۔ غنی کشمیری کے احوال و آثار اور فکرو فن پر نوٹ لکھیے۔

حصہ سوم

سوال نمبر 8۔ درج ذیل کتب میں سے کسی دو پر نوٹ لکھیے۔

- 1۔ انشای ابو الفضل
- 2۔ اخلاق الاشراف
- 3۔ تاریخ فیروز شاہی

UNIVERSITY OF THE PUNJAB

M.A./M.Sc. Part – II Annual Exam – 2019

Roll No. ....

Subject: Persian

Time: 3 Hrs. Marks: 100

Paper: V(opt.i)[Zaban Shanasi, Maanee Wa Biyan, Marja Shanasi Wa Rawash-e-Tahqeeq]

نوٹ: پرچہ چار حصوں پر مشتمل ہے۔ پہلا لازمی ہے۔ باقی ہر حصے میں سے کم از کم دو سوال حل کرنا ضروری ہے۔

(حصہ اول)

(۲۰)

سوال نمبر ۱: درج ذیل سوالات میں سے صرف دس کے مختصر جوابات فارسی میں تحریر کیجیے۔

- ۱۔ حسنِ تعلیل چیست؟
- ۲۔ کنایہ چیست؟
- ۳۔ درباره تشبیه چه می دانید؟
- ۴۔ فارسی باستان در کدام دوره رایج بود؟
- ۵۔ دائرة المعارف چیست؟
- ۶۔ از ”واژه“ تعریف کنید؟
- ۷۔ قدیم ترین بخش اوستا چه نام دارد؟
- ۸۔ تحقیق چیست؟ راجع به آن چه می دانید؟
- ۹۔ زبان فارسی دری تحت تاثیر کدام زبان است؟
- ۱۰۔ زرتشت کی بود و کتاب الہامیش چه نام داشت؟
- ۱۱۔ از دو تذکرہ شاعران فارسی نام ببرید؟
- ۱۲۔ زبان پهلوی چند خط دارد؟
- ۱۳۔ لف و نشر چیست؟

(ورق لکھی)

(حصہ دوم (زبان شناسی)

درج ذیل سوالات میں سے صرف دو کے جوابات اردو میں تحریر کریں:

- (۱۵) سوال نمبر ۲: زبان پہلوی کے بارے میں تفصیلی نوٹ تحریر کیجیے؟
- (۱۵) سوال نمبر ۳: فارسی باستان کا تفصیلی تعارف کروائیں؟
- (۱۵) سوال نمبر ۴: اوستائی زبان پر تفصیلی نوٹ لکھیں؟

(حصہ سوم (معانی و بیان)

دیے گئے سوالات میں سے صرف دو کے جوابات فارسی میں تحریر کریں:

- (۱۲ ۱/۲) سوال نمبر ۵: دربارہٴ مراعات النظر چمی دانید؟
- (۱۲ ۱/۲) سوال نمبر ۶: مجاز مرسل چیست؟ با امثال فارسی شرح آن کنید؟
- (۱۲ ۱/۲) سوال نمبر ۷: ”استعارہ“ چیست با امثال فارسی توضیح بدھید؟

(حصہ چہارم (مرجع شناسی و روش تحقیق)

درج ذیل سوالات میں سے صرف دو کا جواب اردو میں تحریر کریں:

- (۱۲ ۱/۲) سوال نمبر ۸: تحقیق کے اہداف و مقاصد اور فوائد تحریر کیجیے۔
- سوال نمبر ۹: تاریخ ادبیات در ایران از رضا زاده شفق کا مختصر تعارف کروائیں نیز تاریخ ادبیات ایران از جلال الدین ہمایی کے بارے میں آپ کیا جانتے ہیں؟
- (۱۲ ۱/۲) سوال نمبر ۱۰: لغت نامہٴ دھند اور دانشنامہٴ زبان و ادب فارسی از حسن انوشہ کے بارے میں مختصر نوٹ لکھیے؟

سوال نمبر ۱. از سوال های زیر ده سوال را مختصر پاسخ بدهید. 20

- ۱- ایران چند تا استان دارد؟
- ۲- زبان ملی ایران چیست؟
- ۳- اسم دو مجله فارسی را بنویسید؟
- ۴- دو تا روزنامه ایران را نام ببرید؟
- ۵- اسم دو جشن ایرانی را بنویسید؟
- ۶- مزار امام رضا در کدام شهر است؟
- ۷- تخت جمشید در کدام شهر است؟
- ۸- دروازه قرآن در کدام شهر است؟
- ۹- چهل ستون کجا واقع است؟
- ۱۰- مرقد حافظ شیرازی کجا است؟
- ۱۱- شاهنامه اثر کیست؟
- ۱۲- اسم سه کشور همسایه ایران را بنویسید؟

(درق آئین)

سوال نمبر ۲. مندرجہ درج ذیل شہروں میں سے فقط دو شہروں پر نوٹ لکھیں. 30

۱۔ تہران ۲۔ اصفہان ۳۔ شیراز

سوال نمبر ۳. مندرجہ درج ذیل میں سے صرف دو پر نوٹ لکھیں. 20

۱۔ تخت جمشید ۲۔ کوہ بیستون ۳۔ سعدی شیرازی

سوال نمبر ۴. مندرجہ درج ذیل میں سے کسی دو پر نوٹ لکھیں. 20

۱۔ فرهنگستان زبان و ادب فارسی ۲۔ دانشنامہ شبہ قارہ ۳۔ دایرة المعارف بزرگ اسلامی

سوال نمبر ۵. مندرجہ درج ذیل میں سے صرف دو پر نوٹ لکھیں. 10

۱۔ دانشگاه شهید بهشتی ۲۔ دانشنامہ جهان اسلام ۳۔ مجلہ نامہ پارسی

20

- ۲- يك اثر نثری حسین واعظ کاشفی را نام ببرید؟
 ۴- نجاشی کی بود؟
 ۶- قاضی ثناء الله اهل کجا بود؟
 ۸- يك اثر دکتر مصطفی حرم دل را نام ببرید؟
 ۱۰- لقب قاضی ثناء الله چیست؟
 ۱۲- تفسیر نور تالیف کیست؟

10

الف) و سو گند بشب آنگاه که تاریک شود و اشیاء را به ظلمت بپوشد۔ امام قشیری فرمود کی قسم به شب معراج است صاحب کشف الاسرار قدس سره گفته که مراد روز و شب کشف و حجابست که نشانه لطف و سموم قهر بود و علامت انوار جمال و آثار جمال۔
 ب) دروغ حرام است مگر برای صلح میان دو کس یا برای راضی کردن اهل خود یا برای دفع ظلم ظالم و در اینچنین مقام تعریض بکذب بهتر است و بی حاجت تعریض بکذب هم مکروه است۔
 ۳) کسی ایک اقتباس کاررو میں ترجمہ کریں۔

10

الف) بگو پناه می برم به پروردگار مردمان به مالک و حاکم (واقعی) مردمان به معبود مردمان از شر و وسوسه گری که واپس می رود (اگر برای چیره شدن بر او۔ از خدا کمک بخواهی و خویشتن را در پناهنش وادی)۔ وسوسه گری است که در سینه های مردم به وسوسه می پردازد۔
 ب) ام سلمهؓ گوید که بعد از آن نجاشی اساقفه یعنی علما را جمع کرد۔ جعفر بن ابی طالب با سایر اصحاب آنجا حاضر شدید۔ اساقفه برخاستند و جعفر را تقدیم کردند و نجاشی نیز تعظیم کرد و التفات نمود و از کیفیت حال تفحص فرمود۔
 ۴) کسی ایک اقتباس کاررو میں ترجمہ کریں۔

10

الف) و مدت سه سال در آن شعب بسر بردند که هیچ کس نسبت به ایشان نیکویی نکرد مگر ابو العاص بن الربیع داد رسول الله ﷺ که گاه به شب کاروان گندم و خرما به آن شعب بردی و رسول ﷺ در آن کار استحسان وی کرده است و محمدرت وی گفته است۔
 ب) و برداشتیم برای اظهار قدر تو ذکر ترا سلام فرستادیم و دیگران را امر کردیم به درود دادن بر تو ذواتون مصری قدس سره فرمود که رفعت ذکر اشارت به آنست که همه انبیا بر حوالی عرش جولان می نمودند و طائر همت حضرت بالای عرش پرواز می کرد۔

10

۵) ذیل میں سے کسی ایک کاررو میں ترجمہ کریں۔
 الف) نام حق بر زبان همی رانم
 مالک و صانع ق قدیم و حکیم
 هر چه هست از بلندی و پستی
 هر چه او گفت، آن کنیم همه
 هر چه او گفت غیر آن کردن
 روز و شب طالب قبول وی ایم
 ۶) کسی ایک پرفارسی اور ایک پرا رو میں نوٹ لکھیں۔
 ۱- مولانا جامی ۲- قاضی ثناء الله پانی پتی ۳- تفسیر حسینی ۴- مالا بد منہ

20+20

۴- مالا بد منہ